

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za orijentalnu filologiju
Turski jezik i književnost

Završni magistarski rad

Frazemi u turskoj televizijskoj seriji *Hangimiz sevmedik*

Mentor:

doc. dr. Mirsad Turanović

Student:

Fatima Karišik

Sarajevo, 2022.

Sadržaj

1	Uvod.....	3
2	O korpusu	4
3	Definiranje frazema i frazeologije.....	6
3.1	Semantički aspekt proučavanja frazema	7
3.2	Semantička transpozicija putem tropa	8
3.2.1	Semantička transpozicija putem metafore.....	8
3.2.2	Semantička transpozicija putem metonimije	9
3.2.3	Semantička transpozicija putem eufemizma	10
3.2.4	Semantička transpozicija putem sinegdohe	11
3.2.5	Semantička transpozicija putem hiperbole	12
3.2.6	Semantička transpozicija putem ironije	12
3.3	Semantička transpozicija putem semantičkih figura u užem smislu.....	13
3.3.1	Semantička transpozicija putem antiteze.....	13
3.3.2	Semantička transpozicija putem oksimorona	13
3.3.3	Semantička transpozicija putem poređenja	13
4	Istraživanje.....	15
4.1.1	Opći frazemi	15
4.1.1	Frazemi iz domena šoferskog iskustva.....	34
5	Zaključak	44
6	Literatura i izvori	48

1 Uvod

Zadatak ovog rada jeste analiza upotrebe figurativnog jezika u turskoj televizijskoj seriji *Hangimiz sevmedik* na primjeru lika u seriji po imenu İlyas. Gledajući tu televizijsku seriju, primijetili smo da se u govoru İlyasa, koji je šofer, izrazito često susreću frazemi, a naročito leksički elementi iz domena šoferske profesije i da su figurativni izrazi, koji imaju izvorište u šoferskoj profesiji, ono što najviše karakterizira njegov lik. Upravo to nas je navelo da se bavimo ovom temom.

Nakon uvodnog teorijskog dijela rada, u kojem ćemo definirati gramatičke aspekte frazema i procese semantičke transpozicije u frazemima, opisat ćemo frazeme koje koristi İlyas, a koji nisu iz domena šoferske struke. U tom dijelu ćemo opisati karakteristike frazeoloških jedinica, iznijeti koja su njihova formalna obilježja i koji semantički procesi se dešavaju prilikom njihovog nastanka.

Nakon toga ćemo analizirati frazeme koji imaju ishodište u šoferskoj profesiji. Iako su u İlyasovom govoru zastupljeni figurativni izrazi općenito, pažnju nam je privuklo mnoštvo frazema koji su nastali idiomatizacijom pojmova iz domena šoferskog života. Hipoteza ovoga rada jeste da upravo taj leksički segment İlyasovog govora predstavlja njegovu govornu karakterizaciju, na kojoj je izgrađen jedan živopisni lik u seriji. Utvrdit ćemo koliko je zastupljenost takvih frazeoloških jedinica u ukupnom broju frazema prisutnih u İlyasovom govoru, i to će biti najrelevantnija potvrda iznesene hipoteze. Na kraju radu ponudit ćemo rječnik svih frazeoloških jedinica.

Ključne riječi: frazem, idiomatičnost, metafora, metonimija, šoferska profesija

2 O korpusu

Turska televizijska serija *Hangimiz sevmedik* (bos. *Ko od nas nije volio*) je humoristična televizijska serija od 40 epizoda koja je emitovana na turskoj nacionalnoj televiziji TRT1 od 15. juna 2016. godine do 22. maja 2017. godine.

Serija donosi više ljubavnih priča, često isprepletenih mržnjom, nesporazumima, borbom između srca i razuma.

Dva glavna lika, Adile i Münir, rođeni su i odrasli zajedno u istoj mahali. Bili su zaljubljeni jedno u drugo od djetinjstva, no kada su se njihovi očevi posvađali, njihova ljubav je bila na iskušenju. Dvoje mladih ljudi, pokušali su da pomire svoje porodice ali nisu uspjeli te su odlučili da pobjegnu zajedno. Jednog dana Adile i Münir su se dogovorili da se ujutro sastanu ispod platana na trgu i pobjegnu u Muğlu. Te noći desio se vojni udar¹ i vojska je preuzela vlast. Kako su se i dogovorili, Münir je, nakon što je porodica otišla na spavanje, otišao do platana na trgu i tu čekao Adile. Međutim, čekalo ga je veliko iznenađenje: vojnici, koji su preuzeli vlast, priveli su Münira zato što su ga u to doba noći vidjeli samog na trgu s koferom u ruci. Kada je Adile došla ispod platana i vidjela da Münir ne dolazi, pomislila je da se on nije usudio da pobjegne sa njom i da je odustao od njihove ljubavi. Münir je pušten nakon 2 mjeseca pritvora. Ljuta na Münira, Adile se udala za čovjeka koji ju je dugo želio. Ubijeden da je Adile odustala od njega, Münir se također ženi drugom ženom.

Za ovo dvoje ljudi čije su se sudbine promijenile preko noći, postoji samo jedna stvar koja se neće promijeniti narednih 35 godina, a to je njihova ljutnja i mržnja jednog prema drugome. Svi njihovi najmiliji i najbliži daju sve od sebe da pomire Münira i Adile, koji godinama ne pričaju.

Tu su i druge ljubavne priče: Münirov brat Şener i Adilina sestra Ayşen godinama su zaljubljeni jedno u drugo, a pored njih i Adilin sin Tarik i Münirova kćerka Itr. Najveća greška Münira i Adile jeste njihova tvrdoglavost i mišljenje da ljutnjom mogu pobjeći od sudbine i ljubavi. Kada se Tarik i Itr vrate sa studija u mahalalu, cijelo naselje im priređuje dobrodošlicu. Itr

¹ To je bio treći državni udar u Turskoj koji se desio 12. septembra 1980. godine. Treći vojni udar pokrenuo je general Kenan Evren, uz četvericu najviših oficira turske vojske. Vojni udar započeo je u ranim jutarnjim satima kada je vojska zaposjela sve važne institucije u zemlji.

i Tarik sa sobom nose jednu tajnu: kada su završili školovanje, dan prije nego što će vratiti u mahalu, tajno su se vjenčali jer su znali da im roditelji neće dozvoliti da se vjenčaju. Svjedoci tog braka su Şener i Ayşen.

Lik u seriji po imenu İlyas, odnosno njegov govorna karakterizacija, predstavlja osnovni zadatak naše analize. İlyas je rođen je 1975. godine u Urfi, ima 40 godina. Svoj rodni grad napustio je sa 15 godina i došao u Istanbul da radi. Nakon što je radio razne poslove, počeo je raditi kao šegrt u Münirovom kafiću prije 20 godina. Münira doživljava kao svog oca, a Adile kao majku. Svojim napornim radom, inteligencijom i željom za radom ubrzo je postao popularan i voljen među narodom. İlyas je iskren, pošten, dobrodušan, vrijedan i voljen od strane mnogih. Godinama mu je san bio da uštedi novac, kupi minibus i taksira na relaciji između naselja i centra. Štedio je novac, koji je zarađivao radeći razne poslove, i na kraju je ostvario svoj san da vozi minibus između naselja Yuvacık i centra. Njegov jedini cilj u životu je da oženi Ayşen, sestru Adile, u koju je zaljubljen od prvog dana kada ju je ugledao. Ali Ayşen, koja je zaljubljena u Şenera, ne mari za İlyasa. Zbog toga je İlyas u stalnoj svađi sa Şenerom. Kako se razvija radnja serije, İlyas odustaje od svoje ljubavi prema Ayşen i, iako mu nije bilo lahko u početku, uspijeva da je preboli i pronalazi svoju pravu ljubav - Emel, koju je dotada doživljavao samo kao svoju prijateljicu.

3 Definiranje frazema i frazeologije

Interes za frazeologiju javlja se još u srednjem vijeku, no frazemi se teorijski pokušavaju objasniti tek u 20. vijeku. Utemeljiteljem frazeologije u modernoj lingvistici smatra se Charles Bally.²

Osnovna jedinica frazeologije jeste frazem ili frazeologizam. Frazemi kao ustaljene veze riječi čija značenja ne proizilaze iz prostog zbira značenja njihovih sastavnica, jesu višestruke leksičke jedinice koje donose neko novo i jedinstveno značenje. Stojan Vrljić³ frazeme definira kao “čvrste veze riječi, ustaljene skupove riječi, okamenjene skupove riječi kod kojih semantička povezanost prevladava nad strukturnom razdjeljivošću njihovih sastavnih elemenata, čija značenja nisu jednaka sumi značenja njihovih komponenata, zbog čega oni funkcioniraju kao ekvivalenti pojedinih riječi; nosilac značenja u jednom frazemu nije jedna riječ, već cijela grupa riječi.”⁴

Gledajući na njih kao na ustaljene povezane skupove riječi koje su se usljed gubitka svoje semantičke samostalnosti spojile i formirale novu, semantički jedinstvenu⁵ cjelinu, o frazemima možemo govoriti kao o jezičkim jedinicama čije sastavnice gube svoje pojedinačno značenje zarad ukupnog, zajedničkog značenja.

Bratoljub Klaić⁶ ističe da je frazem “ustaljen izričaj od dviju ili više riječi, u kojemu značenje ne proizlazi iz značenja sastavnih dijelova npr. “Imati soli u glavi”, “ostaviti na cjedilu”, “mirna Bosna”.⁷ *Hrvatska gramatika* pojam frazema definira na sljedeći način: “To su izričaji kojima je zadana shema ustrojstva, redosljed i vrsta sastavnice. Imaju ograničenu mogućnost variranja (deklinacije, konjugacije), ali im je barem jedna sastavnica, obično pridjev, zamjenjiva drugim, sličnoznačnim riječima, obično pridjevima. Značenje fraze ne proizlazi iz njezine

2 Švicarski lingvist koji je potaknuo razvoj nove discipline svojom studijom o idiomatičnosti izraza čvrste strukture iz 1909. pod nazivom *Traité de stylistique française*. Frazeologija je relativno mlada lingvistička disciplina i mnogi njeni aspekti obrađeni su u navedenom djelu u poglavlju *La phraséologie*, pa se i sam termin *phraséologie* (frazeologija) i danas koristi.

3 Bivši dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, profesor hrvatskog jezika na mostarskom i splitskom Filozofskom fakultetu.

4 Stojan Vrljić, “Frazeološka jedinica kao sredstvo konciznog iskaza”, *Književni jezik*, 19/4, Sarajevo 1990., str. 195.

5 Vladislava Petrović, *Novinska frazeologija*, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1989., str. 33.

6 Hrvatski jezikoslovac, kroatist i prevoditelj.

7 Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1988., str.453.

sintaktičke konstrukcije ni iz njenih sastavnica, već iz fraze kao cjeline. Pri tome neki od elemenata fraze mogu dolaziti i u prenesenu značenju. Na osnovi jedne fraze može nastati još koji dubletni oblik.”⁸

Frazemi se mogu analizirati sa različitih aspekata. Pri analizi frazeološke građe najčešće se koriste tri osnovna nivoa analize: **semantički**, **sintaktički** i **strukturni**. Semantičku analizu zanima frazeološko značenje, način formiranja značenja, motiviranost i porijeklo frazema. Sintaktička analiza obuhvaća uključivanje frazema u rečnično ustrojstvo i određivanje funkcije frazema u rečenici. Strukturna se analiza bavi opsegom frazema, njegovim leksičkim sastavom i određivanjem sintaktičke glavne komponente frazema.⁹

Za mnoge lingviste klasifikacija frazema predstavlja problem, a posebna pažnja se posvećuje klasifikaciji frazema prema semantičkom kriteriju. Kao što smo vidjeli iz definicija frazema navedenih u prethodnom dijelu, jedna od glavnih karakteristika frazema jeste činjenica da njihovo značenje ne proizilazi iz značenja leksičkih elemenata od kojih su oni sačinjeni jer su neki, ili čak svi, elementi frazema doživjeli semantičku transformaciju. Ta karakteristika frazema naziva se **idiomatičnost**. Stepenn idiomatičnosti se razlikuje od frazema do frazema, a od njega zavisi da li se frazem može povezivati sa drugim jezičkim izrazima, da li se mogu mijenjati elementi od kojih je sačinjen i da li je zamjenjiv nekim drugim frazeologizmom u zavisnosti od značenja i konteksta.

3.1 Semantički aspekt proučavanja frazema

Unutar semantičkog aspekta proučavanja frazema izdvaja se unutarnji i vanjski pristup analizi, pri čemu unutarnji aspekt podrazumijeva istraživanje i opisivanje izvora frazema, njihove motivacije i njihovog nastanka, procesa frazeologizacije, dok vanjski aspekt pretpostavlja istraživanje frazemske sinonimije, homonimije, antonimije, tj. bavi se vanjskim semantičkim odnosima koje jezičke jedinice međusobno uspostavljaju.

8 E. Barić, M. Lončarić., et al., *Hrvatska gramatika*, II promijenjeno izdanje, Školska knjiga Zagreb, Zagreb, 1997., str. 555.

9 Željka Fink Arsovski, *Poredbena frazeologija-pogled izvana i iznutra*, Filozofski fakultet Sveučilišta, Zagreb, 2002., str. 7.

Frazemi se javljaju kao rezultat primarne frazeologizacije, koja se opisuje kao “tvorba frazeologizama iz nefrazeoloških osnovnih oblika”.¹⁰ Pod primarnom frazeologizacijom se govori o procesima u okviru kojih iz nefrazeoloških jedinica nastaju frazeološke jedinice, tj. procesi putem kojih se slobodna veza riječi od denotativnog značenja vodi ka nastanku novog i jedinstvenog značenja.¹¹

Semantička frazeologizacija predstavlja proces primarne frazeologizacije koji, kao osnovni oblik, podrazumijeva nefrazeološku sintagmu semantički transponovanu slikovitim putem u frazeološko značenje i to najčešće posredstvom metafore, metonimije, sinegdohe i poređenja.¹²

3.2 Semantička transpozicija putem tropa

3.2.1 Semantička transpozicija putem metafore

Metafora predstavlja semantičku figuru koja nastaje zamjenom jednog pojma drugim na osnovu njihove sličnosti, koja podrazumijeva upotrebu „jednog označitelja umjesto drugoga na principu odabira, a na osnovu neke sličnosti sa drugim označenim“. ¹³ Metafora jeste jedno od najčešće korištenih stilskih sredstava.

U metafori se veza zasnovana na sličnosti odnosi samo na neki segment koji označitelj i označeno imaju, pa može podrazumijevati sličnost po obliku, funkciji i slično.¹⁴ (Npr. krilo ptice i krilo aviona-sličnost po funkciji; jezik u ustima i jezik na cipeli-sličnost po obliku).

Metaforom se prenosi značenje jedne riječi na neki drugi pojam, te metaforična upotreba riječi podrazumijeva prenesenu upotrebu riječi, a metaforični se smisao shvata iz konteksta. Ističući se obilježjima konotativnosti, ekspresivnosti i slikovitosti, koja predstavljaju i obilježja brojnih frazema, sasvim je očekivano da metafora predstavlja osnovu na kojoj se odvija

10 Erika Kržišnik, *Izraba semantične potence frazemov*, Slavistična revija 54, 2006., str. 259.

11 Dragana Mršević Radović, *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Beograd, 1987., str. 32.

12 *ibid.*, str. 33.

13 Marina Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Naučna i univerzitetska knjiga, Ljiljan, Sarajevo, 2001., str. 113.

14 *ibid.*, str. 321.

semantička frazeologizacija.¹⁵ Frazeološke jedinice i jesu najčešće zasnovane na upotrebi metafore, pa metaforizacija predstavlja osnovni način njihovog nastanka.

3.2.2 Semantička transpozicija putem metonimije

Budući da su metafora i metonimija veoma slične, a u isto vrijeme i različite, potrebno je dotaknuti se metonimije.

Lakoff i Johnson¹⁶ za najveću razliku između metafore i metonimije uzimaju činjenicu da u metafori postoje dvije domene: ciljna domena, koju čini neposredna tema o kojoj je riječ, i izvorna domena, u kojoj se odvija važno metaforičko rasuđivanje i koja je temelj ishodišnih koncepata koji se koriste u tom rasuđivanju.¹⁷ Navode kako u metonimiji postoji samo jedna domena: neposredna tema o kojoj je riječ. Kövecses¹⁸ objašnjava kako su dva koncepta koji učestvuju u metaforičkom osnovu obično u odnosu sličnosti, dok se metonimija zasniva na odnosu susjednosti, tj. neposredne blizine.¹⁹

Dakle, metonimija se zasniva na logičkoj povezanosti i stvarnoj bliskosti pojmova, dok je kod metafore preneseno značenje dobiveno na osnovu sličnosti samih pojmova, ne po njihovoj logičkoj povezanosti. Naprimjer: *Počela sam da čitam Dizdara*. – misleći na knjige autora Maka Dizdara. Navest ćemo jedan primjer na turskom jeziku; *masayı toplamak*, u doslovnom značenju *pokupiti stol*. Ovaj primjer metonimije može značiti *odnijeti ono što je na stolu* ili *odnijeti stol u neku drugu prostoriju*.

15 Amina Šiljak-Jesenković, *Nad turskim i bosanskim frazikonom, Semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*, Orientalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXV, Sarajevo, 2003., str. 91. (Dalje u radu: *Nad turskim i bosanskim frazikonom...*)

16 Američki kognitivni lingvističari i filozofi, najpoznatiji po teoriji konceptualne metafore (Metaphors We Live By, 1980).

17 George Lakoff, Mark Johnson, *Metafore koje život znače*, prev. Aneta Ryznar, Disput, Zagreb, 2015., str. 231.

18 Mađarski profesor lingvistike, napisao brojne radove o metafori i kognitivnoj lingvistici.

19 Zoltán Kövecses, *Metaphor: A practical introduction (second edition)*, Oxford University Press, New York, 2010., str.195.

Dakle, metonimija jednim entitetom referira na drugi, odnosno omogućava nam da se jednim entitetom služimo kao „zastupnikom“ drugoga²⁰, u ovom primjeru stol predstavlja predmete na stolu.

Naprimjer:

PROIZVOĐAČ UMJESTO PROIZVODA: *Kupio je Mercedes.*

INSTITUCIJA UMJESTO ODGOVORNIH LJUDI: *Bingo je povećao cijene.*

3.2.3 Semantička transpozicija putem eufemizma

Ukoliko kažemo da je netko izdahnuo ili da više nije s nama umjesto da je umro, onda se služimo eufemizmima. Eufemizmi ili ublaženi izrazi biraju se umjesto primarnih izraza koji ili označavaju neugodne i grube sadržaje, ili su već kao izrazi tabui.²¹ Eufemizam je „ublažavanje, označavanje zle stvari blažom riječju, pri čemu je ona podvrsta metonimije, a označava zamjenjivanje nekih riječi, koje se zbog bilo kojeg razloga smatra opasnima ili nepristojnima, blažim riječima”.²²

Najčešći eufemizmi koje susrećemo u našem jeziku jesu frazemi vezani za smrt, naprimjer: *ispustiti dušu, preseliti na bolji svijet* i sl.

Neki od primjera iz svakodnevnog govora jesu:

On je elegantno popunjen umjesto *On je debeo.*

Oni su u zategnutim odnosima umjesto *Oni su u svađi.*

20 George Lakoff, Mark Johnson, *Metafore koje život znače*, prev. Anera Ryznar, Disput, Zagreb, 2015., str. 34.

21 Ivo Škarić, *Temeljni suvremenog govorništva*, Školska knjiga, Zagreb, 2003., str. 124.

22 Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1977., str. 67.

3.2.4 Semantička transpozicija putem sinegdohe

Pored metafore i metonimije, semantička frazeologizacija se temelji i na sinegdohi, semantičkoj figuri koja se definiše kao prenos imena s jednog pojma na drugi na temelju logičke veze *dio – cjelina*.²³ Sinegdoha se u literaturi navodi i kao podvrsta metonimije, a i kao samostalan trop. Sinegdoha označava semantičku figuru koja funkcioniše „na brisanju konteksta, na zamjeni cjeline dijelom, upotrebom jednine umjesto množine, množine umjesto jednine.“²⁴

Naučnici koji posmatraju sinegdohu kao samostalan trop, ističu da svako detaljnije bavljenje sinegdohom dovodi do zaključka da ovu figuru treba tako i posmatrati, kao „zaseban proces u odnosu na metonimiju“.²⁵

Budući da sinegdoha predstavlja semantičku figuru koja podrazumijeva prenos imena s jednog pojma na drugi na osnovu logičke veze *dio – cjelina* ili *cjelina – dio*, u našem jeziku se ova stilaska figura u procesima frazeologizacije najčešće kombinira s nekim drugim stilskim sredstvima. Najčešće sa javlja u kombinaciji sa metaforom i metonimijom.

Jedan od primjera sinegdohe iz svakodnevnog govora jeste *imamo krov nad glavom*. U ovom primjeru riječ “krov” se ne odnosi doslovno na krov na kući, nego označava dom, tj. “imati kuću za život, imati gdje živjeti“. Još jedan primjer jeste *nemam ni dinara*, gdje ovaj primjer označava finansijsko stanje osobe, tj. riječ „dinar“ se odnosi na materijalnu situaciju a ne na jedan dinar kao stvar.

Još neki primjeri sinegdohe iz svakodnevnog govora jesu:

Neće da makne ni malim prstom. Ne micati malim prstom se koristi u značenju ne truditi se.

Tamo ima mnogo gladnih usta. Gladna usta zamjenjuju gladne ljude.

23 Rajna Dragičević, *Leksikologija srpskog jezika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2007., str. 175.

24 Marina Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Naučna i univerzitetska knjiga, Ljiljan, Sarajevo, 2001., str. 326.

25 Rajna Dragičević, *Leksikologija srpskog jezika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2007., str. 175.

3.2.5 Semantička transpozicija putem hiperbole

Hiperbola je trop koji predstavlja figuru preuveličavanja osobine predmeta ili intenziteta neke radnje u cilju isticanja određenog emocionalnog stava prema nekim realijama. Semantička frazeologizacija putem hiperbole se odvija i paralelno sa poređenjem, jer se u frazemima zasnovanim na hiperboli u nekim slučajevima uočava i numerički konstituent, odnosno kvantitativni pridjev.²⁶

Neki od primjera hiperbole jesu: *biti manji od makova zrna, jednom u sto godina, prebrojati sve zvijezde na nebu, osmijeh od uha do uha.*

3.2.6 Semantička transpozicija putem ironije

Ironija predstavlja semantičku figuru koja riječima daje suprotan smisao od njihovog primarnog značenja. Predstavljajući semantičku figuru koju karakteriše forma suprotna sadržaju iskaza i značenje koje se izvodi pomoću konteksta, neverbalnih sredstava ili intonacije²⁷, ironija se u frazemima često pojavljuje zajedno sa drugim tropima ili semantičkim figurama u užem smislu, kao npr. sa metaforom, metonimijom, perifrazom, poređenjem, antitezom ili oksimoronom. Ovakvi frazemi se odlikuju slikovitim povezivanjem neobičnih, neočekivanih pojava i slikovito ističu stav govornog lica prema situaciji i odlikuju se izrazitim prisustvom subjektivnosti.

Neki od primjera ironije jesu: *neće grom u koprive, na lijepe oči, podviti rep, otkriti toplu vodu.*

²⁶ Milivoj Solar, *Teorija književosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 85.

²⁷ Marina Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Naučna i univerzitetska knjiga, Ljiljan, Sarajevo, 2001., str. 113.

3.3 Semantička transpozicija putem semantičkih figura u užem smislu

3.3.1 Semantička transpozicija putem antiteze

Antiteza je semantička figura koja predstavlja posebnu vrstu poređenja zasnovanog na suprotnosti.²⁸ Riječ je o figuri u kojoj se poređenje ne vrši po sličnosti, već po suprotnosti, te se kontrastom postiže izrazita konkretizacija slike. Stari retoričari shvaćali su je kao pjesničku figuru, kao izražajni postupak suprotstavljanja pojedinih riječi unutar rečenice, ili suprotstavljanje čitavih rečenica. Česta je u poslovicama, na primjer *Sit gladnom ne vjeruje*.²⁹ Još neki primjeri antiteze jesu: *crno na bijelo, staro i mlado, biti ili ne biti*.

3.3.2 Semantička transpozicija putem oksimorona

Oksimoron je semantička figura koja predstavlja posebnu vrstu antiteze u okviru kojeg se spajanjem protivrječnih pojmova, obrazuje novi pojam.³⁰ Odnoseći se na konstrukciju sačinjenu od semantički nespojivih, protivrječnih pojmova, oksimoron predstavlja put za odvijanje procesa semantičke frazeologizacije. Gramatički gledano, oksimoron je „subordinirana sintagma čije sastavnice tvore nov pojam”, primjerice *Vaš novi stari auto*.³¹ Još neki od primjera oksimorona jesu *živi mrtvac, javna tajna, virtuelna stvarnost, malo previše*.

3.3.3 Semantička transpozicija putem poređenja

„Usporedba ili komparacija nastaje kada se nešto s nečim uspoređuje na osnovi nekih zajedničkih osobina koje redovno nisu neposredno uočljive”. Ona otkriva sličnosti i razlike koje se često ne primjećuju na prvi pogled pa iznenađuje čitatelja, uzbuđuje i daje novu perspektivu.³²

28 Milivoj Solar, *Teorija književosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 84.

29 *ibid.*, str. 73.

30 *ibid.*, str. 87.

31 Krešimir Bagić, „Retorika i politika hiperbole“, u: Češi, Marjana i Barbaroša Šikić, Mirela (ur.), *Jezik, književnost i mediji u nastavi hrvatskoga jezika*, Naklada Slap i Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2008., str. 133.

32 Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1977., str. 72.

Dosta često se koristi i u svakodnevnom govoru pa tako možemo čuti da je *neko gladan kao vuk*. Polazeći od tri člana od kojih se sastoji, tj. pojam koji se poređi, zajednička osobina pojmova koji se porede i pojam sa kojim se poređi prvi pojam, kao najvažniji član poređenja ističe se zajednička osobina pojmova. Još neki od primjera jesu: *lijepa kao san, čist kao suza, blijed kao zid*.

4 Istraživanje

U istraživanju smo analizirali upotrebu figurativnog jezika, odnosno idiomatske izraze koje koristi lik İlyas u seriji *Hangimiz sevmedik*. Pored njegovog govora, navest ćemo i neke primjere iz govora drugih likova koji su uz njega poprimili njegovu vrstu govora i konceptualizacije.

Pronašli smo 60 leksičkih jedinica u kojima je evidentna figurativna upotreba jezika. Analizu korpusa podijelit ćemo na dva dijela.

U prvom dijelu ćemo analizirati upotrebu figurativnog jezika u frazemima koji nemaju ishodište ili poveznicu sa šoferskom profesijom. Nakon toga ćemo analizirati frazeme iz domena šoferske profesije. Omjer upotrebe frazema iz šoferskog iskustva u odnosu na opću frazeološku građu pokazat će nam u kojoj mjeri İlyasov govor oblikuje profesija kojom se on bavi, odnosno u kojoj mjeri karakterizira njegov lik.

U seriji *Hangimiz Sevmedik* pronašli smo ukupno 55 scena u 40 epizoda u kojima lik İlyas koristi frazeme. Prilikom analize primjera u nastavku navodit ćemo broj epizode i vrijeme scene iz koje preuzimamo primjer. Turska televizijska serija *Hangimiz sevmedik* može se pronaći na različitim internetskim stranicama, a u ovom radu broj epizode i vrijeme scene bit će navedeni na osnovu službenog *YouTube* kanala serije čiji link će biti naveden u bibliografiji pod internetskim izvorima.

U nastavku ćemo navesti, prevesti i analizirati sve primjere frazema.

4.1.1 Opći frazemi

1. *Metin: Dün gece Tarık'ın İtir'a bakışlarını gördünüz mü?*

Halit: Ne varmış ki abi?

Zeki: Ya hiç işte. Laf olsun, torba dolsun konuşuyor.

*İlyas: Ya bir dur oğlum be. **Bir sulandırma lafı** ya.*

(Halit: Jeste li vidjeli sinoć kako Tarık gleda İtir?)

Zeki: I šta s tim, brate?

Zeki: Ma ništa. Priča u prazno.

İlyas: Stani malo čovječe. **Ne kvari nam priču.**) (1.epizoda, 01:34:42)

Prema rječniku *Büyük Türkçe Sözlük* frazem **lafi sulandırmak** znači “govoriti besmislice ili nepovezane stvari dok se vodi ozbiljan razgovor”³³. Idiomaticnost ovoga frazema zasniva se na metaforizaciji glagola *sulandırmak* koji doslovno znači “razblažiti, razrijediti, razvodniti nešto”. Dakle, slika razblaživanja, razrjeđivanja neke tečnosti metaforički se preslikava na razgovor i tako nastaje globalno značenje frazema **lafi sulandırmak** koje se na bosanski jezik može prevesti kao “kvariti priču, pričati besmislice, lupetati” i sl.

2. İlyas: *Ya öff. İki hatır bir satır muhabbet edeceğiz, geliyor yine limon sıkmaya.*

(İlyas: Jao. Baš kad hoćemo da porazgovaramo, on dođe **da pokvari.**)

(2.epizoda, 01:28:34)

Frazem **limon sıkmak** bukvalno znači “cijediti limun”, a u figurativnom smislu znači “govoriti ili ponašati se na način koji će negativno utjecati na nekoga”³⁴. Za razliku od frazema **lafi sulandırmak**, u ovom frazemu obje sastavnice su upotrijebljene u prenesenom značenju. Globalno značenje frazema **limon sıkmak** u vezi je sa ukusom koji ostavlja limun, odnosno sa osjećajem kiselosti, oporosti. Dakle, efekat cijedenja limuna, odnosno osjećaj koji ostavlja limun poredi se nekim postupkom i riječima koje pokvare ugodnu atmosferu ili razgovor.

3. İlyas: *Kardeşim paran yoksa, param yok de. Ayıp olmuyor mu böyle milletin içinde dalga geçer gibi misket falan gönderiyorsun.*

(İlyas: Brate, ako nemaš novca, reci nemam novca. Zar nije sramota da mi ovako, među narodom, šalješ kliker, kao da **praviš sprdnju sa mnom?**)

(2.epizoda, 00:13:58)

33 Farabi, *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara, str. 2342. (Dalje u radu: *Büyük Türkçe...*)

34 <https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/limon-sikmak-deyimi-151695> Posjećeno: 8/1/2022. (Dalje u radu: *dersimiz.com/deyimler-sozlugu*)

Iz sinhronijske perspektive nije moguće zaključiti na koji način je došlo do nastanka značenje frazema *dalga geçmek* "ismijavati, praviti sprdnju, sprdati se, uzeti koga na trehu" iz njegovih sastavnica *dalga* "talas, val" i *geçmek* "proći". Govornici turskog jezika i ovaj frazem, kao i druge, usvajaju kao jednu leksičku jedinicu, odnosno kao cjelinu, neovisno o značenjima njenih sastavnica.

4. *Metin: Acaba diyorum hep beraber mi girsek içeri?*

*İlyas: Kurban Bayramı mı bu? **Danaya mı giriyorsun, nereye giriyorsun hep beraber?***

(Metin: Šta mislite da unutra uđemo svi zajedno?)

*İlyas: Je li ovo Kurban-bajram?! **Ne koljemo zajedno kurban (bukv. ne ulazimo zajedno u tele/kurban)**! Šta ćemo ulaziti svi zajedno?!* (2. epizoda, 01:53:47)

Za razliku od prva dva frazema, koja smo analizirali, u kojima je značenje nastalo metaforičkim putem, značenje frazema *danaya girmek* (kalk: "ući u tele") nastalo je metonimizacijom nefrazeološke sintagme. To znači da riječ *dana* "tele" u tom frazemu znači "čin klanja teleta", na osnovu čega je nastalo značenje frazema "ući u/učestvovati u činu klanja zajedničkog kurbana"³⁵.

5. *İlyas: Dün akşam Şener'i ne güzel dövmedik mi ya? Böyle ağzına ağzına **içinin yağları eridi, yemin ediyorum ya.***

(İlyas: A jesmo sinoć fino pretukli Şenera, zar ne? Kunem se, **sav je bio pretrnuo.**)

(3. epizoda, 00:09:35)

Značenje frazema *içinin yağı erimek* (kalk: „istopiti se salo u stomaku“, preneseno značenje: „biti zabrinut misleći da će se desiti nešto loše, mnogo se prepasti, sav pretrnuti“³⁶) nastalo je, također, metonimijskim putem. Ovo je jedan od frazema koji u doslovnom značenju izražavaju neku fiziološku pojavu ili motoričku aktivnost, dok u prenesenom, odnosno metonimiziranom značenju izražavaju emociju koja prati to fiziološko stanje. Takvi primjeri

35 dersimiz.com/deyimler-sozlugu (Posjećeno: 8/1/2022.)

36 *ibid.*

metonimizacije česti su kako u turskom, tako i u bosanskom jeziku.³⁷ Budući da se radi o sistematičnom, konceptualnom prenosu značenja sa jedne konceptualne domene na drugu, a ne o nekom izolovanom slučaju, ovaj frazem spada u primjere jezičke realizacije konceptualne metonimije FIZIOLOŠKI EFEKAT UMJESTO EMOCIJE.

6. *İlyas: **Bombayı patlatıyorum, yaklaşın.***

(İlyas: Imam **bombastične vijesti**, približite se.) (3.epizoda, 00:31:08)

Frazem **bomba patlatmak** (kalk: aktivirati/baciti/ispaliti bombu) predstavlja faktitivno-kauzativni lik frazema **bomba gibi patlamak** (kalk: eksplodirati kao bomba) kojim se opisuje situacija kada neki neočekivani događaj sve iznenadi, kada nešto odjekne.³⁸ U faktitivno-kauzativnom liku frazem znači „kazati/prenijeti/imati bombastične vijesti“, a nastao je metaforičkim prenosom značenja zasnovanom na sličnosti između efekta koji ostavlja eksplozija bombe i efekta koji ima posve neočekivana vijest.

7. *İlyas: Ya yok be abi. Ben Ayşen'i bekliyorum. Erken çıkarsa onu alacağım, bırakacağım da...hani o Şener gelip de **salça olmasın** kıza diye.*

(İlyas: Ma ne, brate. Ja čekam Ayşen. Ako ranije izađe, odvest ću je.. **da je ne bi** onaj Şener **salijetao**.) (3.epizoda, 01:05:46)

Frazem **salça olmak** (kalk: biti umak/sos), inačica frazema *maydanoz olmak*, ima polisemno značenje koje proizilazi iz dvostruke prirode sosa, s kojim se vrši poređenje:

- a) ubaciti se naknadno/nepozvan i sl. (npr. ubaciti se u kadar kada se neko slika), što proizilazi iz činjenice da se sos dodaje, ubacuje u jelo.
- b) (pri)lijepiti se za nekoga, salijetati djevojku, nabacivati se, dosađivati nekome. To značenje je metaforičkim putem izvedeno iz poređenja sa fizičkim karakteristikama sosa.

³⁷ *Nad turskim i bosanskim frazikonom...* str. 98.

³⁸ *Büyük Türkçe...*str. 540.

U gornjem primjeru realizirano je to drugo, ekspresivnije značenje. Ovaj frazem nije zabilježen u rječniku Turskog jezičkog društva *Büyük Türkçe Sözlük*, što znači da pripada kolokvijalnom govoru. Njegovo polisemično značenje može izazvati nedoumice i nesporazume i kod samih govornika turskog jezika, što se može vidjeti i iz primjera na linku koji navodimo u fusnoti.³⁹

8. *İlyas: Onun işi oturana kadar biz bütün mahalle şapa oturmayalım da.*

(İlyas: Samo da ne bude **da** svi mi iz mahale **zaglavimo** dok njemu ne krene posao.)

(4.epizoda, 00:47:10)

Proces metaforizacije značenja u navedenom frazemu vidljiv je iz etimološkog opisa značenja njegovih sastavnica. Drugi naziv za Crveno more (Kızıldeniz) u turskom jeziku jeste *Şap denizi*. Iz tog mora se vadi kamen stipse (şap) koji liči na sol. U prijašnja vremena stipse bi se naslagale, te kapetani brodova nisu mogli vidjeti stipse pod vodom te bi se brod nasukao. U takvim situacijama, kada bi ih pitali šta se desilo, rekli bi *şapa oturduk*, što u doslovnom smislu znači „sjeli smo/nasukali smo se na stipsu“. Tako je nastao ovaj frazem koji se danas, prema *Büyük Türkçe Sözlük*, koristi u značenju: upasti u tešku, mučnu situaciju, naći se u slijepoj ulici, biti bespomoćan.⁴⁰

9. *Şevket: İlyas ne yapacaksın ya çok merak ettim ha?*

İlyas: **Kabuğu kıracağım** abi.

Zeki: *Ha?*

Şevket: *Ne yapacaksın?*

İlyas: **Kabuğumu kıracağım** kabuğumu. *Artık kız da içimdeki romantik adamı görsün yani.*

(Şevket: İlyas, šta ćeš uraditi, baš me zanima?)

İlyas: **Opustiti se**, brate.

39 <https://www.kizlarsoruyor.com/flort-tanisma/q1109421-salca-olmak-ne-demek> (Posjećeno 9/1/2022.)

40 *Büyük Türkçe...* str. 3325.

Şevket: Şta ćeş uraditi?

İlyas: Opustiti se. Neka djevojka vidi romantičnog čovjeka u meni.) (5.epizoda, 01:50:54)

Frazem *kabuğunu kırmak* u doslovnom smislu znači „slomiti svoju ljusku“, dok u figurativnom smislu znači riješiti se negativne situacije u kojoj se nalaziš, opustiti se.⁴¹ Doslovno značenje sastavnica frazema *slomiti svoju ljusku* oslikava skidanje vanjskog dijela, što za posljedicu ima isticanje onog unutrašnjeg. U prenesenom smislu lomljenje ljuske označava sticanje dovoljno samopouzdanja kako bi se pokazala svoja prava osjećanja i karakter.

10. İlyas: *Tamam be oğlum. Bir muhabbete limon sıkmayın! Tamam ya!*

(İlyas: Dobro čovječe. **Ne kvarite** razgovor! Dobro je!) (5.epizoda, 01:01:45)

Na frazem *limon sıkmak* osvrnuli smo se na 16. stranici rada.

11. İlyas: *Seni almak için ne gerekiyorsa yapacağım Ayşen. Hakkını da ödeyeceğim, çilesini de çekeceğim.*

(İlyas: Uradit ću sve što treba da te dobijem, Ayşen. I platit ću i patit ću.)

(6.epizoda, 01:10:35)

Frazem *çile çekmek* prema rječniku *Büyük Türkçe Sözlük* znači patiti, mučiti se, trpjeti, podnositi nevolje⁴², a to značenje nastalo je na sljedeći način: riječ *çile* porijeklom je iz perzijskog jezika i znači period od četrdeset dana. U tesavufskoj terminologiji termin *çile çekmek* značio je osamljivanje derviša u trajanju od četrdeset dana radi duhovnog usavršavanja. To osamljivanje podrazumijevalo je veliko odricanje i čvrstu volju derviša da podnese teškoće koje sa sobom nosi boravak u tako maloj prostoriji da bi derviš jedva mogao da se ispravi. Metaforičkom transpozicijom značenja te kolokacije nastao je frazem kojim se opisuje stanje osobe koja pati, trpi ili podnosi neku nevolju, kao što derviš trpi i podnosi teškoću izolacije u jako maloj prostoriji.⁴³

41 *Büyük Türkçe...* str. 1854.

42 *ibid.*, str. 792.

43 <https://www.yenicagri.com/cileden-cikmak-veya-makale,278317.html> (Posjećeno 9/1/2022.)

12. *İlyas: Ha sevinçten ağlıyor. Yapma **gözünü seveyim**. Çocuk mu eğliyorsunuz Allah'ını seversen ya?*

(İlyas: Ma da, plače od sreće. Nemoj, **molim te**. Koga zamajavate, za ime Boga?) (7.epizoda, 00:23:35)

Frazem **gözünü seveyim** jeste jedan od turskih frazema iz razgovornog stila. Razgovorni stil se primarno realizira u usmenoj formi ali je prisutan i u tekstu drame ili scenarija gdje ima funkciju govorne karakterizaciji likova proznog književnog djela, karakterizira spontani govor koji je ponekad na rubu norme, on je antropocentričan, konkretan, slikovit, metaforičan, to je tipizirani govor širokih masa. Amina Šiljak-Jesenković ističe da su frazemi iz razgovornog stila jako produktivni u turskom jeziku i da neki od njih „postaju standardizirani i stiču pravo građanstva gotovo u svim stilovima, od neformalne i zvanične usmene komunikacije, preko jezika medija, jezika polemika, eseja, pa do književnoumjetničkoga teksta u kojemu se u govornoj karakterizaciji likova prenose elementi razgovornoga stila.“ Za razliku od turskog jezika, u bosanskom jeziku ovi se leksički elementi „aktualiziraju tek na razini neformalne komunikacije, na razini familijarnog ophođenja, i njihovoj stilizaciji u književnoumjetničkom tekstu, s tim da u zvaničnoj usmenoj komunikaciji, kao ni u jeziku medija, po pravilu ne bivaju zastupljeni.⁴⁴

Frazem **gözünü seveyim** prema rječniku *Büyük Türkçe Sözlük* znači „molim te“.⁴⁵

13. *İlyas: Ben âşık adamım Şener. Sen anlamazsın. **El pençe divan da dururum**, icap ederse ölürüm de. Anlamazsın sen.*

(İlyas: Ja sam zaljubljen čovjek, Şener. I **poštujem** i, ako treba, umirem. Ti to ne shvataš.) (7.epizoda, 02:12:10)

Frazem **el pençe divan durmak** koristi se u značenju iskazivanja poštovanja prema nekoj osobi. Izraz *el pençe* znači „ruke preklopljene na prsima“, dok *divan durmak* upućuje na stajanje u audijenciji kod vladara.⁴⁶ U prijašnja vremena stajati ispred neke značajne osobe, kao što je sultan i sl., sa skrštenim rukama na grudima značilo je čekati i biti spreman izvršiti naređenja. U današnje vrijeme niko ne iskazuje poštovanje tim pokretima ali jezički izraz, koji opisuje te

44 *Nad turskim i bosanskim frazikonom...* str. 201-202.

45 *Büyük Türkçe...* str. 1440.

46 *ibid.*, str. 1117-1118.

pokrete, danas se metaforički koristi u smislu poštovanja autoriteta i bespogovornog ispunjavanja njegovih zahtjeva. Zanimljivo je uporediti ovaj frazem sa frazemom iz bosanskog jezika *stajati skrštenih ruku*, koji ima slične sastavnice ali ne znači isto.

14. İlyas: Öyle **cumhur cemaat** girilmez şimdi hastanın yanına.

(İlyas: Ne možemo sad tako, **svi odjednom**, ući kod bolesnika.) (11.epizoda, 00:23:54)

Frazem **cumhur cemaat** je još jedan od ekspresivnih frazema koji su karakteristični za razgovorni stil. Frazem je nastao udvajanjem bliskoznačnica *cumhur*, koja znači „narod“ ili „zajednica“, i *cemaat* koja znači „zajednica, skup ljudi“. Takvo udvajanje bliskoznačnica, koje ima za cilj pojačavanje značenja, predstavlja vrlo produktivan gramatički obrazac u turskom jeziku.⁴⁷ U slučaju ovoga frazema, naglašava se mnoštvo subjekata koji istovremeno i zajedno vrše neku radnju.⁴⁸

15. İlyas: Ya oğlum bu akrabalık işine zaten **uyuz oluyorum**, anladın mı?

(İlyas: Čovječe, **nervira me** ova tema o srodstvu, shvataš li?) (13.epizoda, 00:13:13)

Idiomatičnost frazema **uyuz olmak** zasniva se na metaforizaciji riječi *uyuz*, koja znači „šuga“. Šuga je izrazito iritirajuće zarazno oboljenje i taj segment značenja metaforički se koristi u smislu da neku osobu nešto iritira, nervira, izluđuje.⁴⁹

16. İlyas: Hey **kurban olduğum** Allah'ım ya. Bir işaret ver ne olur. Bir, bir işaret ver. Şu gönlümü bir şeridine oturtayım ya. Bir işaret.

(İlyas: Hej **mili** Bože moj. Daj mi jedan znak, molim te. Jedan, jedan znak. Da smirim ovo srce. Jedan znak.) (16.epizoda, 00:21:13)

Frazem **kurban olmak** jeste jedan od ekspresivnih frazema u turskom jeziku. Govornik često pri upotrebi ovakvih frazema uopšte i ne razmišlja o pojedinačnim značenjima komponenata.

47 Ekrem Čaušević, *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996, str. 63.

48 *ibid.*, str. 683.

49 *Büyük Türkçe...* str. 3689.

Kurban olmak u doslovnom prevodu znači „biti kurban/žrtva“, dok se u prenesenom značenju koristi za preklinjanje, za iskazivanje velike ljubavi i divljenja.⁵⁰

17. *İlyas: Ya oğlum gene konuşmayayım diyorum ama yani...ya bir tane senin normal işin olmayacak mı ya? Hep bir **fırıldak mı çevireceksin** kardeşim sen?*

(İlyas: Čovječe, svaki put kažem neću ništa govoriti, ali.. zar ti nikad nećeš imati neki normalan posao? **Hoćeš li ti** uvijek samo **varati**?) (16.epizoda, 02:11:00)

Fırıldak çevirmek jeste frazem čija se idiomatičnost zasniva na metaforizaciji sastavnice *fırıldak*, koja znači „čigra“. Prema *Büyük Türkçe Sözlük*, ovaj frazem se koristi u značenju varati kako bi postigao ono što želiš.⁵¹ Međutim, taj proces metaforizacije nije tako jasan kao u slučaju frazema koji su obrađeni u prethodnom dijelu. Glagol *çevirmek* se koristi kao sastavnica još nekih frazeoloških glagola istog ili sličnog značenja kao što su *dolap çevirmek*, *iş çevirmek*, u kojima se pojavljuje u značenju „raditi, činiti, vršiti“.

18. *İlyas: Ya oğlum, bir **ağzından yel alsın** ya. Bir **abuk sabuk konuşmayın**, Allah aşkına ya. (Jezik pregrizao. Ne pričajte gluposti, za ime Boga.)* (17.epizoda, 00:03:15)

Frazem **ağzından yel almak** je još jedan ekspresivni frazem u turskom jeziku koji se u bosanskom jeziku susreće u okamenjenoj formi „Jezik pregrizao!“. Govori se osobi koja uvijek priča negativno ili priča o nečemu lošem što bi se moglo dogoditi, umjesto da priča pozitivno.⁵²

Frazem **abuk sabuk konuşmak** jeste jedan od reduplikata prema Aksoyovoj klasifikaciji subkategorija. Druga riječ *sabuk* je semantički prazna, ona oponaša glasovnu i tvorbenu strukturu prve riječi i ima funkciju da naglasi značenje prve riječi.⁵³ Frazem se koristi u značenju govoriti nelogično, pričati bez razmišljanja, nepovezano.⁵⁴

50 *Büyük Türkçe...* str. 2284.

51 *ibid.*, str. 1258.

52 *ibid.*, str. 76.

53 Ekrem Čaušević, *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996, str. 63

54 *ibid.*, str. 10.

19. İlyas: *Ya kardeşim, sen niye **lafı dolandırıp**, duruyorsun ha? Evlerinizi yıkıp, yerine yenisini vereceğiz diyeceksin işte. Niye **dolandırıyorsun lafı**, anlamadım ki?*

(İlyas: Brate, zašto **okolišaš**? Treba da kažeš: „Srušit ćemo vam kuće i na njihovom mjestu sagraditi nove. Zašto **okolišaš**, ne shvatam?) (18.epizoda, 00:12:50)

Idiomatičnost frazema **lafı dolandırmak** zasniva se na metaforizaciji glagola *dolandırmak*, čiji aktivni oblik dolanmak doslovno znači „obilaziti, kružiti oko nečega“. U prenesenom smislu to znači da subjekat tog glagola priča na način da izbjegava reći suštinu stvari.⁵⁵

20. İlyas: *Ya oğlum, sen bana **laf çarpmadan** cümle kuramıyor musun ya? İşine baksana Şener!*

(İlyas: Čovječe, možeš li ti sastaviti rečenicu **a da meni nešto ne dobaciš**? Gledaj svoja posla, Şener!) (20.epizoda, 00:43:30)

Frazem **laf çarpmak** ili **laf çarptırmak** se može susresti i u obliku *laf sokmak*. U doslovnom prevodu znači „ubaciti riječ“. Njegova idiomatičnost se zasniva na metaforizaciji sastavnice *çarpmak*, koja doslovno znači „udariti, zviznuti“, a u prenesenom značenju predstavlja sliku sarkastičnog dobacivanja s ciljem vrijeđanja sagovornika.⁵⁶

21. İlyas: *Eyvah. Yani **pimi çektik**, bombayı attık ortaya diyorsun ha?*

(İlyas: Znači, kažeš da smo **povukli okidač**, i bacili bombu?) (21.epizoda, 00:10:50)

Frazem **pimi çekmek**, koji u doslovnom prevodu znači „povući okidač“, u prenesenom značenju izražava početak radnje koja će, prema *Büyük Türkçe Sözlük*, utjecati loše na nekoga.⁵⁷

22. İlyas: *Yani ne alakası var Şener ile sen anlamında söyledim. Ne? **Saçma sapan** yani.*

(İlyas: Rekao sam u smislu kakve veze imate ti i Şener. Šta? **Čista besmislica.**) (21.epizoda, 01:36:10)

U frazemu **saçma sapan** prva sastavnica *saçma* znači „glup, apsurdan“, dok *sapan* znači „praćka“. Međutim, očito je da je i ovaj frazem nastao udvajanjem, u kojem je druga riječ

55 *dersimiz.com/deyimler-sozlugu* (Posjećeno: 9/1/2022.)

56 *ibid.*

57 *ibid.*

semantički prazna i ima funkciju da naglasi značenje prve riječi.⁵⁸ *Saçma sapan* jedan je od frazema reduplikata prema Aksoyevoj klasifikaciji, uz frazem *abuk sabuk konuşmak*, na koji smo se osvrnuli na 23. stranici rada.

Dalje ćemo navesti još jedan primjer sa istim frazemom korišten u istom značenju.

23. İlyas: *Hayt! Abuk sabuk konuşma lan. Tırsamak ne demek? Bir duyan olacak şimdi.*

(İlyas: **Ne pričaj gluposti**. Ko se prepaio? Čut će neko.) (22.epizoda, 00:44:30)

24. İlyas: *Yani ben zaten kendi içimden gelen sesi duyana kadar, akla kararı seçtim, Adalet hala.*

(İlyas: Tetka Adalet, ja sam **se** svakako **namučio** dok nisam čuo glas iz sebe.) (21.epizoda, 01:46:50)

Frazem *akla kararı seçmek* u doslovnom prevodu znači „izabrati/probrati šta je bijelo a šta crno; odvojiti bijelo od crnog“. Radnja razabiranja, prebiranja podrazumijeva napor i upravo taj segment značenje koristi se za metaforičkom oblikovanje značenja ovog frazema, koji prema *Büyük Türkçe Sözlük* nosi značenje: uložiti mnogo truda i umoriti se kako bi nešto postigao.⁵⁹

25. İlyas: *Gel seninle gidelim. Beni götürsene, Allah aşkına ya. Bir faydan olsun, gözünü seveyim kuzen ya.*

(İlyas: Hajde da idem s tobom. Odvedi me, za ime Boga. Zaradi sevap, **molim te**, rođak.) (22.epizoda, 01:19:15)

Na frazem *gözünü seveyim* smo se osvrnuli na 21. stranici rada. I u ovom primjeru koristi se u značenju molbe, preklinjanja sa ciljem da se dobije nešto.

58 Ekrem Čaušević, *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996, str. 63
59 *Büyük Türkçe...* str. 102.

26. İlyas: *Ne o, bir tane film vardı turşucular, neydi o?*

Tarık: *Neşeli Günler.*

İlyas: *Ha. Neşeli Günler. Orada turşu suyu yüzünden birbirlerine giriyorlardı, o hesap. Siz **kafayı mı yediniz** ya?*

(İlyas: Bio je onaj jedan film, oni što prodaju salate, koji ono?)

Tarık: *Veseli dani.*

İlyas: *Veseli dani. E tu su se svađali jedan s drugim zbog rasola, tako i vi. **Jeste li vi poludjeli?*** (23.epizoda, 00:46:50)

Frazem *kafayı yemek* spada pod eufemizme. Eufemizam podrazumijeva upotrebu riječi ili izraza koji zamjenjuju vulgarizme, psovke ili tabu-riječi; odnosno, eufemizmi se odnose na pojave i pojmove koji se smatraju suviše delikatnima (smrt, bolest, neke tjelesne funkcije, sfera seksualnosti i slično), ili na ono što se u datoj kulturi smatra tabuom.⁶⁰ I u turskom i bosanskom jeziku možemo naići na brojne eufemistične fraze. Frazem *kafayı yemek* spada u domen psihičke poremećenosti ili neinteligentnosti, a znači „sići s pameti/s uma, ne biti sav svoj“.

27. İlyas: *Rahmetli annem sevdalı adam ölmez ama **can çekişir** derdi, anladın mı? Ben de öyle **can çekişiyordum** işte.*

(İlyas: Moja rahmetli majka je govorila da zaljubljeni čovjek ne umire, nego **polahko nestaje**, shvataš? E i ja sam tako **polahko nestajao**, eto.) (24.epizoda, 02:06:52)

Idiomatičnost frazema *can çekişmek* zasniva se na metafrazizaciji sastavnice *çekişmek* koja doslovno znači „razvlačiti, raztezati, potezati (uže i sl.). Objekat ovog glagola je riječ *can*, koja znači „duša“. Iz toga spoja nastaje preneseno značenje frazema koji znači „biti na samrti, biti na izdisaju, polahko nestajati“ i sl..⁶¹

60 *Nad turskim i bosanskim frazikonom...* str. 105

61 *Büyük Türkçe...* str. 624.

28. *İlyas: E tabii bizim de çorbada bir tuzumuz olacak.*

(İlyas: A naravno, i mi ćemo **dati svoj doprinos.**) (25.epizoda, 02:03:50)

Frazem **çorbada tuz olmak** zasniva se na metaforizaciji sljedeće slike: prilikom pripremanja čorbe dodaje se so, bez koje – iako je mala količina u pitanju – jelo ne bi bilo ukusno. U prenesenom smislu to znači da neko učestvuje ili daje svoj skromni doprinos nekom poslu, kao što so doprinosi ukusu čorbe.

29. *İlyas: Sevenin hakkını veririz evelallah da. Ben sevilmenin hakkını verememekten korkuyorum.*

(İlyas: **Ja ću znati voljeti kako treba**, ali.. ja se bojim da neću **biti dostojan** toga da budem voljen.) (25.epizoda, 00:02:05)

Frazem **hakkını vermek** u doslovnom prevodu znači „dati nekom njegovo pravo ili ono što zaslužuje“, a u prenesenom značenju znači vrednovati nekoga i nečiji trud, pružiti mu ono što zaslužuje.⁶²

30. *Zeki: Bu ne şıklık İlyas! Kime süslendin İlyas!*

*İlyas: Zeki. Şunu yapma birader, bak **papaz olacağız** seninle. Yapma şunu.*

(Zeki: Kakva je ovo elegancija, İlyas! Kome si se sredio, İlyas!?)

İlyas: Zeki. Ne radi to, prijatelju, **posvađat ćemo se**. Ne radi to.) (26.epizoda, 00:51:45)

Frazem **papaz olmak** u doslovnom prevodu znači „biti sveštenik/postati sveštenik“, a njegovo preneseno značenje jeste „posvađati se sa nekim“. ⁶³ Idiomaticnost ovoga frazema krije se, vjerovatno, u etimologiji, odnosno nekoj priči ili događaju koji je ostao zabilježen u ovom jezičkom obliku. U izvorima koje smo koristili za ovaj rad nismo pronašli etimološku pozadinu ovog frazema.

62 *Büyük Türkçe...* str. 1498.

63 dersimiz.com/deyimler-sozlugu (Posjećeno: 9/1/2022.)

31. İlyas: *Oğlum bize hep rampasın ya. Yine **laf çarpıyor**, görüyor musun?*

(İlyas: Čovječe, ti nama uvijek smetaš. Opet **dobacuje** nešto, vidiš li?) (29.epizoda, 02:01:50)

Oblik frazema **laf çarpmak** češće se koristi u faktitivno-kauzativnom obliku *laf çarptırmak* ili u obliku *laf sokmak*, koji ima više prizvuk žargona. Koristi se kada se implicira neka loša namjera u govoru sagovornika. Na ovaj frazem smo se osvrnuli na 24. stranici rada.

32. İlyas: *Ya İhsan abi sen yapma bari, uyma şunlara, **gözünü seveyim** ya.*

*Ihsan: Tamam kusura bakma, ben de **boş bulundum** işte.*

(İlyas: Ihsan, nemoj barem ti da radiš kao oni, molim te.

Ihsan: Dobro, oprost, i ja sam se nešto **zamislio**.) (30.epizoda, 01:05:35)

Na frazem **gözünü seveyim** smo se osvrnuli na 21. stranici rada. I u ovom primjeru frazem je iskorišten u značenju *molim te*.

Drugi frazem u ovom primjeru, **boş bulunmak**, prema *Büyük Türkçe Sözlük* znači „biti zamišljen, ne obraćati pažnju, reći nešto brzo ne misleći o posljedicama“.⁶⁴

33. İlyas: *Tamam, oğlum. Tamam. **Gaza gelmeyin** Allah aşkına ya.*

(İlyas: Dobro, čovječe. Dobro. Nemojte **nasjesti**, za ime Boga.) (31.epizoda, 00:45:30)

Frazem **gaza gelmek** jeste žargonski izraz koji u doslovnom smislu znači „doći na gas“. Sastavnica *gaz* proizvodi idiomatičnost ovog frazema, jer *gas* predstavlja brzinu, ubrzavanje kretanja. Takva slika u prenesenom značenju predstavlja burno reagovanje na neku situaciju. Značenje frazema *gaza gelmek* jeste „nasjesti (na nečiju provokaciju, laskanje, ubjeđivanje i sl.)“.⁶⁵

64 *Büyük Türkçe...* str. 549.

65 *dersimiz.com/deyimler-sozlugu* (Posjećeno: 9/1/2022.)

34. İlyas: *Ya şimdi...hani kahveydi, Münir Baba'ydı falan derken hani...laf oraya geldi diye söylüyorum. Yani laf oraya da gelmedi de...yani ben lafı oraya getireyim diye **can çekişiyorum** şu an.*

(İlyas: Sada.. ovaj, kad kažem bila je kafa, otac Münir.. kad već govorimo o tome. Ovaj, ne govori se o tome, već se ja sad **muçim** kako da otvorim tu temu.) (33.epizoda, 02:26:30)

Na frazem **can çekişmek** smo se osvrnuli na 26. stranici rada. U ovom primjeru frazem je iskorišten u značenju „mučiti se“.

35. İlyas: *Abi, illetten kurtulmazsan milletten kurtulmayacaksın bak. Ben sana söyleyeyim yani, milletin **diline düşeceksin**. Milletin diline düşeceğine, ağustosta çöle düş daha iyi yemin ediyorum bak.*

(İlyas: Brate, ako se ne spasiš svojih loših navika, nećeš se spasiti naroda. Da ti ja kažem, **narod će pričati o tebi**. A kunem ti se, bolje ti je u augustu naći se u pustinji, nego da narod **priča o tebi**.) (35.epizoda, 02:04:55)

Frazem **diline düşmek** u doslovnom prevodu znači „pasti na jezik“. Idiomaticnost frazema proizilazi iz sastavnice *dil* (jezik), jer je jezik organ kojim se, prevashodno, koristi kod govora. Iz te njegove funkcije metonimijskim putem izvedeno je značenje pričanja o nečijem lošem ili pogrešnom ponašanju s ciljem klevete ili ismijavanja.⁶⁶

36. İlyas: *Bizim delikanlılıkla ilgili **façamız olmaz**.*

(İlyas: **Ne hvalim se ja** o svojoj hrabrosti.) (37.epizoda, 02:05:08)

Sastavnica *faça* iz frazema **façası olmak** dolazi iz italijanskog jezika te se počela aktivno koristiti i u turskom jeziku u značenju *lice* (yüz, surat). Prema *Büyük Türkçe Sözlük* ovaj frazem znači biti razmetljiv, hvalisav.⁶⁷

⁶⁶ *dersimiz.com/deyimler-sozlugu* (Posjećeno: 12/2/2022.)

⁶⁷ *Büyük Türkçe...* str. 1222.

37. İlyas: *Sen şimdi bu kadar zaman sonra geldin ya buraya, bu kızın **karşısına dikildin**. Ben geldim dedin. Bir hapishane yalanı uydurdun. Biz de hepimiz bunu **sineye çektik**, eyvallah dedik. O da aldı seni **bağrına bastı** ya hani o senden ötürü değil ha...o, Emel'in gönlünün güzelliğinden, genişliğinden yani anladın mı?*

(İlyas: Ti si sada došao ovdje nakon toliko vremena, **stao pred** ovu djevojku. Rekao si: „Došao sam.“ Izmislio si laž o zatvoru. Mi smo svi to **progutali**, rekli smo hajde eto. Ona te **prihvatila**, ali to nije zbog tebe.. to je zbog njenog lijepog i širokog srca, shvataš li?) (37.epizoda, 02:05:45)

U ovom primjeru imamo više frazema. Najprije frazem **karşısına dikilmek** koji doslovno znači „posaditi se pred nekim“. Dakle, nije upotrijebljen glagol *durmak* (stati) već *dikilmek* čime se stvara ironično značenje „ispriječiti se pred nekim“ ili „stati (drsko, nepristojno) pred nekoga“.⁶⁸

Frazem **sineye çekmek** u doslovnom prevodu znači „povući u grudi/srce“. Grudi ili srce su dijelovi tijela koji se doživljavaju kao mjesto gdje su smještene emocije, gdje se pohranjuju emotivna iskustva, tako da iz tog metonimijskog značenja grudi/srca nastaje idiomatično značenje „pomiriti se sa/prihvatiti neko neprijatno iskustvo, situaciju“.⁶⁹

Frazem **bağrına basmak** u doslovnom prevodu znači „pritisnuti/priviti na grudi/prsa“, što predstavlja sliku zagrljaja, iz čega se metonimijskim putem izvodi značenje „štititi nekoga, brinuti se o nekome i sl.“.⁷⁰

U nastavku ćemo navesti tabelarni prikaz svih upotrebljenih frazema u primjerima koje smo naveli, navesti njihova značenja te koliko puta se taj frazem primijenjivao.

Frazem	Značenje frazema	Broj primjera
1. lafi sulandırmak	kvariti priču, govoriti besmislice ili nepovezane stvari dok se vodi ozbiljan razgovor, lupetati	1
2. limon sıkmak	kvariti, govoriti ili ponašati se na način koji će negativno utjecati na nekoga, pokvariti ugodnu atmosferu ili razgovor	2

68 *dersimiz.com/deyimler-sozlugu* (Posjećeno: 12/2//2022.)

69 *Büyük Türkçe...* str. 3190.

70 *ibid.*, str. 339.

	<i>(kalk: (is)cijediti limun)</i>	
3. dalga geçmek	praviti sprdnju sa nekim, ismijavati, sprdati se, uzeti koga na trehu	1
4. danaya girmek	ući u tele, zajedno klati kurban, učestvovati u činu klanja zajedničkog kurbana	1
5. içinin yağı erimek	sav pretrnuti, istopiti salo u stomaku, biti zabrinut misleći da će se desiti nešto loše, mnogo se prepasti (<i>kalk: istopiti se salo u stomaku</i>)	1
6. bomba patlatmak	neočekivani događaj koji iznenadi, prenijeti bombastične vijesti (<i>kalk: aktivirati/baciti/ispaliti bombu</i>)	1
7. salça olmak	salijetati, ubaciti se naknadno/nepozvan, prilijepiti se za nekoga, nabacivati se, dosađivati nekome (<i>kalk: biti umak/sos</i>)	1
8. şapa oturmak	zaglaviti, upasti u tešku, mučnu situaciju, naći se u slijepoj ulici, biti bespomoćan (<i>kalk: nasukati se na stipsu</i>)	1
9. kabuğunu kırmak	opustiti se, riješiti se negativne situacije u kojoj se nalaziš, steći dovoljno samopouzdanja kako bi se pokazala svoja prava osjećanja i karakter (<i>kalk: slomiti svoju ljusku</i>)	1
10. çile çekmek	patiti, mučiti se, trpjeti, podnositi nevolje	1

11. gözünü seveyim	molim te, zamolit ću	3
12. el pençe divan durmak	poštovati, iskazati poštovanje prema nekome, stajanje u audijenciji kod vladara, biti spreman izvršiti naređenja, poštovanje autoriteta i bespogovorno ispunjavanje zahtjeva (<i>kalk</i> : stajati s rukama preklopljenim na prsima)	1
13. cumhur cemaat	svi odjednom, mnoštvo subjekata koji istovremeno i zajedno vrše neku radnju	1
14. uyuz olmak	nervirati, izluđivati	1
15. kurban olmak	mili Bože, biti kurban/žrtva, preklinjati, iskazati veliku ljubav i divljenje	1
16. fırıldak çevirmek	varati	1
17. ağızından yel almak	jezik pregrizao, osobi koja govori negativno ili priča o nečemu lošem se govori da priča pozitivno	1
18. abuk sabuk konuşmak	pričati gluposti, govoriti nelogično, pričati nepovezano i bez razmišljanja	2
19. lafı dolandırmak	okolišati, izbjegavati reći suštinu stvari	1
20. laf çarpmak	dobaciti, sarkastično dobacivanje s ciljem vrijeđanja sagovornika	2
21. pimi çekmek	povući okidač, pokrenuti radnju koja će loše utjecati na nekoga	1

22. saçma sapan	pričati gluposti, govoriti besmislice	1
23. akla karayı seçmek	namučiti se, uložiti mnogo truda kako bi nešto postigao (<i>kalk</i> : izabrati šta je bijelo, a šta crno, odvojiti bijelo od crnog)	1
24. kafayı yemek	poludjeti, sići s uma/pameti, ne biti sav svoj (<i>kalk</i> : pojesti glavu)	1
25. can çekişmek	biti na samrti, biti na izdisaju, polahko nestajati	2
26. çorbada tuz olmak	dati svoj doprinos	1
27. hakkını vermek	dati nekom njegovo pravo ili ono što zaslužuje, vrednovati nekoga ili nečiji trud, pružiti mu ono što zaslužuje	1
28. papaz olmak	posvađati se sa nekim (<i>kalk</i> : biti sveštenik)	1
29. boş bulunmak	zamisliti se, ne obraćati pažnju, reći nešto brzo ne misleći o posljedicama	1
30. gaza gelmek	burno reagovanje na neku situaciju, nasjesti na provokaciju, laskanje ili ubjeđivanje (<i>kalk</i> : doći na gas)	1
31. diline düşmek	pričati o nečijem lošem ili pogrešnom ponašanju s ciljem klevete ili ismijavanja (<i>kalk</i> : pasti na jezik)	1
32. façası olmak	biti razmetljiv, hvalisav	1
33. karşısına dikilmek	posaditi se pred nekim, isprijeciti se pred nekim, stati	1

	(drsko, nepristojno) pred nekoga	
34. sineye çekmek	pomiriti se/prihvatiti neko neprijatno iskustvo, situaciju (<i>kalk</i> : povući u grudi/srce)	1
35. bağrına basmak	pritisnuti/priviti na grudi/prsa, zagrljaj, štititi nekoga, brinuti se o nekome	1

Utvdili smo da su u 37 scena 41 put upotrijebljeni frazemi, od kojih je 35 njih različito. Najčešće upotrijebljeni frazem, kao što se može vidjeti u tabeli iznad, jeste frazem *gözünü seveyim* (3 puta).

4.1.1 Frazemi iz domena šoferskog iskustva

U ovom dijelu ćemo navesti i analizirati primjere frazema koji spadaju pod domen šoferskog života i iskustva.

1. *İlyas: Ya Şener oğlum bak, aynı yöne giderken bile, **direksiyonu** benim üzerime **kırıyorsun**. Sen ne biçim adamsın ya?* (18.epizoda, 00:14:40)

Značenja frazema ***direksiyon kırmak***:

1. okretanje volana/vozila u željenom smjeru (*dersimiz.com*)
2. usmjeravanje prema nekome, skretanje u pravcu nekoga ili nečega, nasrtanje na nekoga (*tureng.com*)

Prvo značenje ovog frazema je izvedeno metonimijskim putem. U ovom frazemu riječ “volan” (*direksiyon*) metonimijskim putem označava vozilo, a *kırmak* se metaforički upotrebljava u značenju „okrenuti (naglo)“. Prema tome, okretanje volana zapravo označava skretanje autom.

Drugo značenje ovog frazema jeste metaforičko značenje i koristi da označi radnju izvan domena upotrebe vozila. U tom slučaju okretanje volana metaforički predstavlja usmjeravanje (osobe) ka nekome, usmjeravanje pažnje ili razgovora prema nekoj osobi i sl.

U sceni u kojoj je upotrijebljen ovaj frazem, İlyas se raspravlja sa ljudima koji su došli sa namjerom da investiraju u njihovo naselje. U tom trenutku Şener, na šaljiv način, vrijeđa İlyasa i tada İlyas izgovara ovu rečenicu.

U ovom primjeru, sastavnica *volan* metaforički označava razgovor, te oblik *okrenuti volan* zapravo predstavlja sliku skretanja teme i razgovora na nekoga, tj. u ovom primjeru na İlyasa. U našem jeziku ćemo često čuti oblik *skrenuti priču (na nekoga)*. Gornji primjer ćemo prevesti kao:

„Şener, vidi, mi i kada smo na istoj strani, ti **priču skrećeš** na mene.“

U nastavku ćemo navesti još par primjera sa istim frazedom i navest ćemo njihova značenja.

2. İlyas: *Yani, şimdi ne yapalım? İhsan abiyi ezdirmeyeceğiz diye, **direksiyonu** Şükriye ablanın üstüne mi **kuralım**? Yani ben hiç bir şey anlamıyorum harbiden.* (20.epizoda, 00:43:55)

U sceni u kojoj je upotrijebljen ovaj frazem, İlyas sluša razgovor sugrađana iz naselja koji raspravlja o tome koga treba podržati nakon što se jedan bračni par posvađao. İlyas, koji ne staje ni na čiju stranu, izgovara ovu rečenicu.

U doslovnom prevodu, ovaj frazem bi značio „okrenuti volan prema Şukrije“, dok u prenesenom smislu na našem jeziku može glasiti ovako:

„Şta sad da radimo? Da ne bismo povrijedili Ihsana, **okrenut ćemo se protiv Şukrije**, je li tako? Ja stvarno ništa ne razumijem.“

3. Şener: *Bu şoför benden önce nasıl öğrendi bunları ya?*

(Şener: Kako je ovaj šofer to saznao prije mene?)

İlyas: *Bak ya, yine **direksiyonu bana kırıyor** görüyor musun?* (23.epizoda, 01:55:30)

U sceni više likova vodi razgovor nakon što Tarık i İtir kažu da su slagali da su bili u svađi. Na to Şener ponovo dobacuje İlyasu, koji je za to saznao prije njega.

I u ovom primjeru oblik *direksiyon kırmak* ima isto značenje kao prvi primjer koji smo naveli na 34. stranici rada, tj. „skrenuti temu razgovora na nekoga drugog“. Ovaj primjer ćemo prevesti kao: „Vidi, opet **skreće priču** na mene, vidiš li?“

4. İlyas: *Şimdi baba.. Yani malum, ben artık gönülmün direksiyonunu Emel'e doğru kırdım.* (32.epizoda, 01:20:25)

Nakon raznih situacija İlyas je konačno shvatio da zapravo voli Emel, te u razgovoru sa Münirom to govori, ponovo se koristeći istim frazemom.

U doslovnom prevodu frazem bi značio „volan svog srca sam okrenuo ka Emel“, dok bi značenje izvedeno metonimijskim putem u bosanskom jeziku moglo realizirati kao „svoje srce sam okrenuo prema Emel“. Konačno, u metaforičkom značenju frazem bi se mogao prevesti ovako:

„Oče, sad.. zna se to da **moje srce** sada **pripada** Emel.“

5. Zeki: *Hayda yine direksiyonu bana kırdı. Ben mi dedim ya? Metin dedi.* (30.epizoda, 01:05:45)

Nakon što svi na šaljiv način počnu govore o İlyasovoj i Emelinoj djeci u budućnosti, İlyasu to zasmeta i naljuti se na Zekija. Frazem *direksiyon kırmak* u ovom slučaju možemo prevesti i kao „iskaliti bijes“, jer u ovom slučaju sastavnica *direksiyon* (volan) metaforički upućuje na usmjeravanje negativnih emocija, dok je u prethodnom primjeru to bio *gönül* (srce) koji metonimijskim putem označava spremište pozitivnih emocija kao što je ljubav.

„Jao, opet na meni **iskaljuje bijes**. Jesam li ja rekao? Metin je rekao.“

6. İlyas: *Kırdı direksiyonu, döndü arkasını, gitti.* (37.epizoda, 01:06:25)

İlyas u ovoj sceni prepričava Müniru i Adile da je rekao Emel da je znao da je njen otac živ nakon čega se ona naljutila. Frazem *direksiyon kırmak* u ovom primjeru nema značenje kao u prethodnim primjerima, u kojima je izražen (u prvom primjeru – *gönül*) ili impliciran (u drugom primjeru – bijes) objekat radnje, već u ovom slučaju isti frazem ima blisko značenje sa narednim

glagolom *dönmek* (okrenuti se), dajući mu značenje adverbijalne dopune „brzog/iznenandnog okretanja“, tako da ga možemo prevesti kao adverbijal glagola *dönmek* (okrenuti se):

„*Naglo/Samo mi je okrenula leđa i otišla.*“

7. Halit: *Oğlum, İlyas abi direksiyonu o kıza kırmış bir kere.* (26.epizoda, 01:53:20)

Muškarci iz mahale su se okupili i komentarišu İlyasa i njegov ljubavni život. U ovom slučaju oblik *direksiyon kırmak* ne koristi İlyas već Halit, što pokazuju kako İlyasov govor utječe na njegovu okolinu, koja usvaja njegov vokabular. U ovom primjeru frazem je upotrijebljen u istom značenju kao i u četvrtom primjeru koji smo naveli na 36. stranici rada, te ga možemo prevesti glagolom „predati“.

„*Brate, İlyas je predao svoje srce toj djevojci.*“

8. Münir: *Senin geçtiğin bu yolları yıllar önce ezber ettim ben. Sevdanın kederini yüzünden, yüreğinden anlarım. O yüzden dök içini.*

(Münir: Ove puteve kojima ti sada ideš ja sam naučio napamet prije mnogo godina. Na tvom licu vidim trag od ljubavnih jada. Zato, ispričaj mi sve.)

İlyas: Estağfurullah baba. O ne biçim laf yani? Senin babalığın konusu olur mu? O değil de ben... Yani ben artık... direksiyona bir kendim geçeyim istiyorum, anladın mı? O yüzden sen de müsaade et bir kazaya kurban gitmeyelim sadece. (27.epizoda, 01:23:00)

Značenja frazema ***direksiyona geçmek***:

1. sjesti na mjesto vozača i upravljači vozilom (*sozluk.gov.tr, dersimiz.com*)
2. preuzeti upravljanje nečim ili kontrolu nad nečim (*dersimiz.com*)

U prvom slučaju došlo je do metonimijskog pomjeranja značenja, tj. u ovom frazemu riječ *direksiyon* podrazumijeva vozilo, a *geçmek* znači “početi upravljati”.

Drugo značenje ovog frazema je metaforičkim putem pomjereno izvan domena upotrebe vozila i znači “upravljanje bilo čime”, odnosno slika upravljanja vozilom se metaforički prenosi na domen upravljanja bilo čime drugim.

U ovoj sceni İlyas razgovara sa Müniirom dok prolazi kroz težak period zbog ljubavi i ne zna šta da uradi. Ovaj oblik bismo u doslovnom prevodu preveli kao „preći za volan“, a slika prelaska za volan predstavlja sliku preuzimanja kontrole, u ovom slučaju kontrole nad svojim životom. Ovaj primjer ćemo prevesti kao:

*„Ma kakvi, oče. Kakve su to riječi? Ti si mi kao otac, to je neupitno? Nije to, nego ja.. ja želim da **preuzmem kontrolu**, shvataš? Zbog toga, i ti mi dozvoli samo da ne stradam u nekoj nesreći.“*

9. Münir: *İyiyim çok şükür, iyiyim. Sözlün nasıl? **Direksiyon mu salliyor hâlâ?*** (19. epizoda, 00:51:31)

Značenja frazema ***direksiyon sallamak***:

1. korištenje motornog vozila (*dersimiz.com*)
2. činiti poteze koji mogu ugroziti saobraćaj (*sorhadi.net*)

Prvo značenje ovog frazema jeste metonimijsko značenje. U ovom frazemu riječ *direksiyon* (volan) podrazumijeva vozilo, a *sallamak* (njihati, mahati, (uz)drmati) znači „voziti“.

Značenje ovog frazema pod brojem dva je i dalje u domenu upotrebe vozila, međutim nosi preneseno značenje. Ovaj frazem se koristi najčešće za osobe koje rade kao taksisti ili vozači autobusa.

Nakon što se budi poslije male nesreće, Emel pita Münira kako je, na šta on odgovara:
*„Dobro sam, hvala Bogu, dobro sam. Kako ti je zaručnik? **Je li** i dalje **vozi?**“*

Navest ćemo još jedan primjer sa istim frazemom.

10. Münir: *Ne İlyas'ı, sözlün değil o, **direksiyon mu salliyor, Mahmut, Mahmut?*** (19. epizoda, 00:51:40)

Primjer prevodimo kao: *„Kakav İlyas, nije ti on zaručnik, **je li Mahmut vozi, Mahmut?**“*

11. İlyas: *Mahmut zaten uzun yol şoförü. Bir gidiyor gelmiyor falan. Görüşseniz görüşemezsiniz. Bir de zaten değişik bir oğlan yani. Ne alakası var?* (19.epizoda, 00:46:55)

Doslovno značenje frazema **uzun yol şoförü** je „šofer koji putuje na duge relacije“. U ovu kategoriju spadaju vozači autobusa, kamiona i sl. (*eksisozluk.com*).

U navedenom primjeru nije upotrijebljeno to doslovno značenje, već preneseno značenje „osobe koja često putuje, odlazi na duga putovanje“. U sceni İlyas razgovara sa djevojkom u koju je zaljubljen i ona mu govori da je drugi planiraju udati za Mahmuta. Upotrebom frazema *şofer na duge relacije* İlyas želi reći da je Mahmut osoba koja često nije kod kuće i porodice, te želi da pokaže Emel da on ne bi bio tu za nju, i time je pokušava odgovoriti i od pomisli da se uda za njega. Navedeni primjer prevodimo kao:

„Mahmut je svakako şofer na duge relacije. Ide i ne vraća se. Rijetko biste se viđali. A pored toga, čudan je mladić. Otkud sad to?“

12. İlyas: *Yani diyeceğim.. Ya sen şimdi Şener ile Emel'in adını yan yana geçiriyorsun ya, o benim motorda su kaynatıyor ya.* (21.epizoda, 01:46:20)

Značenja frazema **motor su kaynatmak**:

1. prokuhati voda u motoru, pregrijati se;
2. naljutiti nekoga, biti ljut, imati intenzivniju konverzaciju (*meriam-webster.com*), intenzivirati, pojačati, postati borbeniji i živahniji (*idioms-thefreedictionary.com*)

Prvo značenje je doslovno značenje. Drugo značenje predstavlja metaforičko značenje, koje je u tom obliku upotrijebljeno u našim primjerima, koje prevodimo kao *preznojiti se, uzbuditi se, uzrujati se*.

U sceni İlyas razgovara sa tetkom Adalet nakon što je ona predložila da se Emel, djevojka u koju je zaljubljen, uda za Şenera. Adalet, koja ne zna za njegova osjećanja, govori da joj nije jasno šta on želi od nje. Slika *kuhanja vode u motoru* predstavlja osjećaj ljutnje i neugodnosti.

Navedeni primjer možemo prevesti i kao:

*„Hoću da kažem... ti sad stavljaš Emelino ime uz Şenera, a ja zbog toga **prokuham**.“*

U nastavku ćemo navesti još par primjera sa ovim frazemom.

13. *İlyas: Ya benim de o ara zaten **motor su kaynatı** diye ben de böyle kaldım. Yoksa ben söylerdim yani. Ben de seviyorum derdim yani. Şey yani.. İtir ile Tarık, çocukların ağızlarının tadı kaçmasın diye, ben de hemen derdim. Benim işte aklıma gelmedi o ara.* (15.epizoda, 00:31:25)

Nakon što zapadnu u neugodnu situaciju, Emel izmišlja laž da su ona i İlyas u vezi kako bi spasili svoje prijatelje Tarika i İtir, koji svoju vezu kriju od roditelja.

Oblik frazema *motor su kaynatmak* u ovom primjeru možemo prevesti glagolom *preznojiti se* ili *prokuhati*. Primjer ćemo prevesti kao:

*„I ja sam tada tako reagovao jer sam ionako **bio prokuhao**. Inače, ja bih rekao. To jest, i ja bih rekao volim te. Ovaj.. da ne pokvarimo raspoloženje İtir i Tarika.. i ja bih odmah rekao. Ali nisam se dosjetio u tom trenutku.“*

14. *İlyas: Ben anlatamadım aslında, yani tabii **motor su kaynatı** şimdi. Heyecandan benim de ondan.* (31.epizoda, 01:27:10)

Kada su napokon jedno drugom priznali osjećanja, İlyas je uzbuđen i ne zna kako da se ponaša u ljubavnoj vezi. U ovom kontekstu frazem *motor su kaynatmak* možemo prevesti glagolom *uzbuditi se*.

*“Nisam, zapravo, bio jasan, **uzbudio sam se** sad. Od uzbuđenja je to, od toga.“*

15. *İlyas: Ha, korkuyorum. Yani... ee şimdi evliliğe gidiyoruz şimdi, söz yapacağız falan anladın mı? Hani... **motor bir su kaynatıyor** tabii.* (34.epizoda, 01:13:50)

Nervozan zbog zaruka sa Emel, İlyas ponovo koristio frazem *motor su kaynatmak*, koji i u ovom kontekstu možemo prevesti glagolom *uzbuditi se*.

*„Plășim se. Ovaj.. sad smo mi blizu braka, zaručit ćemo se, shvataš? Pa **se osjećam uzbuđeno**, naravno.“*

16. İlyas: *Öyle yani, iyi değilim böyle. Motor su kaynatı, kaynatacak yani. Hiç iyi değilim.* (18.epizoda, 01:46:55)

İlyas je i dalje ljut i razočaran jer su ljudi iz njihove mahale odlučili prihvatiti da im se ruše kuće i da se grade nove. U ovom kontekstu frazem *motor su kaynatmak* iskorišten je u značenju uzrujanosti, te ćemo ga primjer prevesti kao:

„Onako, eto, nisam dobro. Samo što nisam prokuhao. Nisam dobro nikako.“

17. İlyas: *Sen şimdi abuk sabuk konuşuyorsun. Sen yokuş aşağıya boşa aldın, kaptırdın geliyorsun. Bence çek el frenini düz duvara toslarsın sonra bak.* (30.epizoda, 02:11:10)

Značenja frazema *boşa almak* jeste „izbaciti motor vozila iz brzine i pustiti vozilo da radi izvan brzine“. To značenje je doslovno dok u metaforičkom značenju ovaj frazem izražava nesvjesno zapadanje u lošu situaciju.

Značenje frazema *el frenini çekmek* je „povući ručnu (kočnicu)“. U metaforičkom smislu frazemom se želi reći da sagovornik treba da se zaustavi u konverzaciji, da griješi i da priča o nečemu u što nije siguran.

Nakon što otac djevojke koju je İlyas ostavio govori da se poigrao sa njenim ponosom, İlyas se suprotstavlja i odgovara navedenom rečenicom koristeći se, ponovo, leksikom iz šoferske domene koju možemo prevesti kao:

„Sada pričaš gluposti. Nizbrdo si izbacio iz brzine, nekontrolisano juriš. Mislim da treba da povučesh ručnu kočnicu, da se ne bi poslije zabio u zid.“

18. İlyas: *Yani kahveyi diyeceğim ki artık Münir Baba'dan daha iyi yapmışsın ya. O kadar güzel olmuş kahve. Hakikaten çok hayret ettim. Ellerine sağlık.*

Emel: Vallahi mi? Afiyet olsun. E hadi, biz konuya girelim.

İlyas: Oğlum, niye vites küçültüyorsun? Şerit boş. Kökle gazı, yürü. Söyle niyetini açık açık.

(İlyas: Hoću da kažem, sada si kafu bolje napravila od oca Münira. Toliko je fina kafa. Zaista sam iznenađen. Svaka ti čast.

Emel: Stvarno? Prijatno. E hajde, da pređemo na temu.) (33.epizoda, 02:26:30)

U ovoj sceni imamo frazen *vites küçültmek*, koji ima sljedeća značenja:

- 1) ubaciti u manju brzinu, smanjiti brzinu kretanja motornog vozila (*dersimiz.com*);
- 2) usporiti stvari (*dersimiz.com*)

Prvo značenje jeste doslovno značenje, dok u jednom od metaforičkih značenja ovaj oblik znači usporiti stvari, usporiti razgovor.

Nakon što İlyas pohvali Emel, i ona skrene sa teme, İlyas koristi frazem *vites küçültmek*. Pored toga, i ostatak İlyasove rečenice sadrži još par šoferskih termina: *şerit boş*, što u doslovnom prevodu znači „prazna traka“, te *kökke gazı* što u doslovnom značenju „stisni gas do kraja“. Ovim leksičkim izborom İlyas potiče Emel da otvoreno razgovaraju, da ne oklijeva već da slobodno i opušteno, bez ikakve zadržske, kaže što želi reći.

Ove oblike možemo i doslovno prevesti jer i u našem jeziku isti oblici imaju isto preneseno značenje, te ćemo cijeli primjer ovdje prevesti kao: „Zašto prebacuješ u manju brzinu? Traka je prazna. Stisni gas do kraja i kreni. Reci otvoreno šta želiš.“

Kao zaključak u ovom dijelu analize, a koji se odnosi na frazeme uopće i frazeme iz šoferskog domena, u nastavku ćemo u tabeli sumirati broj primjera sa određenim frazemima i sve njihove prevode u navedenim primjerima.

Frazem	Značenja frazema	Značenja u primjerima	Broj primjera
direksiyon kırmak	okretanje volana/vozila u željenom smjeru, usmjeravanje prema nekome, skretanje u pravcu nekoga ili nečega, nasrtanje na nekoga	skretanja teme i razgovora na nekoga, skrenuti priču, okrenuti se protiv, iskaliti bijes, okrenuti se, okrenuti leđa, predati (nešto) nekome	7
direksiyona geçmek	sjesti na mjesto vozača i upravljati vozilom, preuzeti upravljanje nečim ili kontrolu nad nečim	preuzeti kontrolu (nad nečim)	1

direksiyon sallamak	korištenje motornog vozila, činiti poteze koji mogu ugroziti saobraćaj	voziti	2
uzun yol şöförü	šofer koji putuje na duge relacije, osoba koja često putuje, odlazi na duga putovanja	šofer na duge relacije	1
motor su kaynattmak	pregrijati se, naljutiti nekoga, biti ljut, imati intenzivniju konverzaciju, postati borbeniji, živahniji (<i>kalk</i> : prokuhati voda u motoru)	prokuhati, preznojiti se, uzbuditi se, biti uzrujan	5
boşa almak	izbaciti motor iz brzine, pustiti vozilo da radi izvan brzine, nesvjesno zapadanje u lošu situaciju	izbaciti iz brzine	1
el frenini çekmek	povući ručnu kočnicu, zaustaviti se u konverzaciji	povući ručnu kočnicu (griješiti, pričati o nečemu u što nisi siguran)	1
vites küçültmek	ubaciti u manju brzinu, smanjiti brzinu kretanja motornog vozila, usporiti stvari	usporiti razgovor, ne oklijevati	1

Utvdili smo da su u 18 scena 19 puta upotrijebljeni frazemi iz domena šoferskog iskustva, od kojih je 8 njih različito. Najčešće upotrijebljeni frazem, kao što se može vidjeti u tabeli iznad, jeste frazem *direksiyon kırmak* (7 puta).

5 Zaključak

Analiza upotrebe frazema u turskoj televizijskoj seriji *Hangimiz Sevmedik* na primjeru lika iz serije po imenu İlyas pokazala je da upotreba frazema, kao i uopšte upotreba leksičkih jedinica, može predstavljati govornu karakterizaciju likova.

Analizom smo utvrdili da İlyas koristi ukupno 60 frazeoloških jedinica, od čega 19 predstavljaju frazemi iz domena šoferskog iskustva, što predstavlja 31% ukupnog broja frazema. İlyas je šofer i očito je da njegova profesija oblikuje njegov način izražavanja i konceptualiziranja svijeta. Tako česta upotreba frazema, koji imaju ishodište u šoferskoj profesiji, predstavlja odličnu karakterizaciju liku. Šoferska profesija i šoferski život toliko oblikuju İlyasa da on čak i kad govori o svojim emotivnim stanjima koristi leksiku, odnosno frazeologiju iz domena šoferskog iskustva (*motorda su kaynatmak, direksiyona geçmek, direksiyon kırmak* i sl.)

Kada su u pitanju semantičke transpozicije putem kojih su nastali frazemi, utvrdili smo da je, od 35 različitih frazema, 20 frazema nastalo putem metaforičke transpozicije značenja (*lafı sulandırmak, bomba patlatmak, şapa oturmak, çile çekmek, fırlıdak çevirmek* i sl.), 8 putem metonimije (*danaya girmek, içinin yağı erimek, sineye çekmek, bağına basmak, diline düşmek*), 1 putem eufemizma (*kafayı yemek*), dok je kod kod nekih frazema nejasna semantička transpozicija, koju je vjerovatno moguće utvrditi jedino sinhronijskim istraživanjem (*dalga geçmek, papaz olmak* i sl.)

Frazemi su i ogledalo jednog vremena; dok nam frazemi poput frazema *el pençe divan durmak* govore o jednom prohujalom vremenu, frazemi koji dominiraju u İlyasovom govoru (*direksyon kırmak, direksyon sallamak, motorda su kaynamak* i sl.) dosta govore o našem dobu u kojem dominira brzina i buka vozila.

Lista svih spomenutih frazema u radu, po abecednom redu, i njihova značenja.

FRAZEM	ZNAČENJA FRAZEMA
abuk sabuk konuşmak	priçati gluposti, govoriti nelogično, priçati nepovezano i bez razmişljanja
ağzından yel almak	jezik pregrizao
akla karayı seçmek	namučiti se, napor, uložiti mnogo truda kako bi nešto postigao (<i>kalk</i> : izabrati šta je bijelo, a šta crno, odvojiti bijelo od crnog)
bağrına basmak	priviti na grudi, ştititi nekoga, brinuti se o nekome
bomba patlatmak	prenijeti bombastične vijesti (<i>kalk</i> : aktivirati/baciti/ispaliti bombu)
boş bulunmak	zamisliti se, ne obraçati pažnju, reći nešto brzo ne misleći o posljedicama
boşa almak	1. izbaciti motor iz brzine 2. <i>pren.</i> nesvjesno zapasti u loşu situaciju
can çekişmek	biti na samrti, biti na izdisaju, polahko nestajati
çile çekmek	patiti, muçiti se, trpjeti, podnositi nevolje
çorbada tuz olmak	dati svoj doprinos
cumhur cemaat	svi odjednom
dalga geçmek	praviti sprdnju sa nekim, ismijavati, sprdati se, uzeti koga na trehu
danaya girmek	zajedno klati kurban, uçestvovati u çinu klanja zajedničkog kurbana
diline düşmek	priçati o neçijem lošem ili pogreşnom ponaşanju s ciljem klevete ili ismijavanja (<i>kalk</i> : pasti na jezik)
direksiyon kırmak	1. okretanje volana/vozila u željenom smjeru 2. <i>pren.</i> usmjeravanje prema nekome; nasrtanje na nekoga (<i>kalk</i> : slomiti volan)
direksiyon sallamak	1. koristiti motorno vozilo

	2. <i>pren.</i> činiti poteze koji mogu ugroziti saobraćaj (<i>kalk:</i> mahati volanom)
direksiyona geçmek	1. sjesti na mjesto vozača i upravljati vozilom 2. <i>pren.</i> preuzeti upravljanje nečim ili kontrolu nad nečim
el frenini çekmek	1. povući ručnu (kočnicu) 2. <i>pren.</i> zaustaviti se u konverzaciji
el pençe divan durmak	iskazivati poštovanje prema nekome, biti spreman izvršiti naređenja, bespogovorno poštovanje autoriteta (<i>kalk:</i> stajati s rukama preklopljenim na prsima)
façası olmak	biti razmetljiv, hvalisav
fırıldak çevirmek	varati
gaza gelmek	burno reagovati na neku situaciju, nasjesti na provokaciju, laskanje ili ubjeđivanje (<i>kalk:</i> doći na gas)
gözünü seveyim	„molim te“, „zamolit ću“
hakkını vermek	dati nekom njegovo pravo ili ono što zasluđuje, vrednovati nekoga ili nečiji trud, pružiti mu ono što zasluđuje
içinin yağı erimek	sav pretrnuti, biti zabrinut misleći da će se desiti nešto loše, mnogo se prepasti (<i>kalk:</i> istopiti se salo u stomaku)
kabuğunu kırmak	opustiti se, riješiti se negativne situacije, steći dovoljno samopouzdanja da pokažeš svoja prava osjećanja i karakter (<i>kalk:</i> slomiti svoju ljusku)
kafayı yemek	poludjeti, sići s uma/pameti, ne biti sav svoj (<i>kalk:</i> pojesti glavu)
karşısına dikilmek	posaditi se pred nekim, ispriječiti se pred nekim, stati (drsko, nepristojno) pred nekoga
kurban olmak	„mili Bože“, biti kurban/žrtva, preklinjati, iskazati veliku ljubav i divljenje

laf çarpmak	dobaciti, sarkastično dobacivati s ciljem vrijeđanja sagovornika
lafı dolandırmak	okolišati, izbjegavati reći suštinu stvari
lafı sulandırmak	kvariti priču, govoriti besmislice ili nepovezane stvari dok se vodi ozbiljan razgovor, lupetati
limon sıkmak	govoriti ili ponašati se na način koji će negativno utjecati na nekoga, pokvariti ugodnu atmosferu ili razgovor (<i>kalk</i> : (is)cijediti limun)
motor su kaynattmak	naljutiti se na nekoga, biti ljut, prokuhati (<i>kalk</i> : prokuhati voda u motoru)
papaz olmak	posvađati se sa nekim (<i>kalk</i> : biti sveštenik)
pimi çekmek	1. povući okidač 2. <i>pren.</i> pokrenuti radnju koja će loše utjecati na nekoga
saçma sapan	pričati gluposti, govoriti besmislice
salça olmak	salijetati, ubaciti se naknadno/nepozvan, prilijepiti se za nekoga, nabacivati se, dosađivati nekomee (<i>kalk</i> : biti umak/sos)
şapa oturmak	zaglaviti, upasti u tešku, mučnu situaciju, naći se u slijepoj ulici, biti bespomoćan (<i>kalk</i> : nasukati se na stipsu)
sineye çekmek	pomiriti se/prihvatiti neko neprijatno iskustvo, situaciju (<i>kalk</i> : povući u grudi/srce)
uyuz olmak	nervirati se, biti alergičan na nekoga/nešto
uzun yol şöförü	1. šofer koji putuje na duge relacije 2. <i>pren.</i> osoba koja često putuje, odlazi na duga putovanja
vites küçültmek	1. ubaciti u manju brzinu 2. <i>pren.</i> usporiti stvari

6 Literatura i izvori

Bagić, Krešimir, „Retorika i politika hiperbole“, u: Češi, Marjana i Barbaroša Šikić, Mirela (ur.), *Jezik, književnost i mediji u nastavi hrvatskoga jezika*, Naklada Slap i Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2008., 122-135. str.

Dragićević, Rajna, *Leksikologija srpskog jezika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2007.

E. Barić, M. Lončarić, D. Malić, S. Pavešić, M. Peti, V. Zečević, M. Znika, *Hrvatska gramatika, II promijenjeno izdanje*, Školska knjiga Zagreb, Zagreb, 1997.

Ekrem Čaušević, *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996.

Farabi, *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara

Fink Arsovski, Željka, *Poredbena frazeologija-pogled izvana i iznutra*, Filozofski fakultet Sveučilišta, Zagreb, 2002.

Katnić-Bakaršić, Marina, *Stilistika*, Naučna i univerzitetska knjiga, Ljiljan, Sarajevo, 2001.

Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1988.

Kövecses, Zoltán, *Metaphor: A practical introduction (second edition)*, Oxford University Press, New York, 2010.

Kržišnik, Erika, *Izraba semantične potence frazemov*, Slavistična revija 54, 2006., 259-279, 631-654 str.

Lakoff, George, Johnson, Mark, *Metafore koje život znače*, prev. Anera Ryznar, Disput, Zagreb, 2015.

Mršević Radović, Dragana, *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Beograd, 1987.

Petrović, Vladislava, *Novinska frazeologija*, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1989.

Solar, Milivoj, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.

Solar, Milivoj, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Šiljak-Jesenković, Amina, *Nad turskim i bosanskim frazikonom, Semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXV, Sarajevo, 2003.

Škarić, Ivo, *Temeljci suvremenog govorništva*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

Vrljić, Stojan, *Frazeološka jedinica kao sredstvo konciznog iskaza*, Književni jezik, 19/4, Sarajevo 1990., 195-204 str.

Internet izvori

Hangimiz Sevmedik, BSK Yapım, TRT 1, 15 juni 2016 - 22 maj 2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=8NM7VD6iKlc&list=PL3L9-ZlbaJ3AQJcv8GbYmIInxoVj1RuBu&index=40>

<https://www.dersimiz.com/terimler-sozlugu/>

<https://tureng.com/en/turkish-english>

<https://www.kizlarsoruyor.com/>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://mediasozluk.com/>

<https://sorhadi.net/>

<https://eksisozluk.com/>

<https://www.meriam-webster.com/>

<https://idioms.thefreedictionary.com/>

<https://www.yenicagri.com/>